

Avrupa Birliği'nin İklim Diplomasisi

Tuđçe Samsun*

Giriş

Avrupa Birliği Komisyonu 11 Aralık 2019 tarihinde, 2050 yılına kadar dünyadaki ilk iklim nötr birlik olmak amacıyla Yeşil Mutabakat'ı (European Green Deal) politika önceliklerinden biri olarak sunmuştur. Doğayı ve vahşi hayatı korumayı, gelecek nesillere sağlıklı bir gezegen bırakmayı hedefleyen AB, Yeşil Mutabakat ile tıpkı Franklin Delano Roosevelt tarafından 1933 yılında sunulan "Yeni Düzen" programı gibi yönetişimi, ekonomiyi ve çevreyi önemli ölçüde değiştirmeyi amaçlamaktadır. İklimle ilgili sorunların ele alınarak, çevre için uzun vadeli bir vizyon belirlendiği bu planla; tarımdan ulaştırmaya, kimyasallardan enerji sektörüne uzanan, yeni bir büyüme stratejisi hazırlanmıştır. Ancak Yeşil Mutabakat'ın başarısı AB içindeki bütün aktörlerin olduğu kadar, diğer ülkelerin de sürdürülebilir kalkınmaya olan katılımına bağlıdır. Küresel kolektif eylemin gerektirdiği bu dönüşüm, iklim nötr aktörler olmanın ekonomik ve teknik olarak mümkün olduğunu göstermesinin yanı sıra, karbonsuz bir ekonomiye geçiş açısından aktörler için

küresel rekabette geniş ve kapsamlı fırsatlar sunmaktadır. Bu anlayışla, AB'nin ardından Çin, Eylül ayında iklim stratejisini yayınlamış, Joe Biden yönetimi de Donald Trump'ın çekildiği Paris İklim Antlaşması'na geri dönmüştür. AB'nin öncülüğünü üstlendiği yeşil dönüşümde liderlik pozisyonunu koruması, bu politikanın ABD-Çin arasında başka bir rekabet alanına dönüşerek birliği arka planda bırakmaması için AB; dış ticaret, uluslararası yatırım ve finansman alanlarında politika değişiklikleri öngörmüştür. AB'nin iklim diplomasisinin inceleneceği bu yazıda, öncelikle Yeşil Mutabakat ile ortaya konulan stratejiler hakkında bilgi verilecektir. Ardından mutabakatın küresel etkileri değerlendirilerek, öneriler sunulacaktır.

Yeşil Mutabakat ve AB'nin Geleceđi

Dünya Meteoroloji Örgütü tarafından belirtildiği üzere, 2010-2019 dönemi, kaydedilen ortalama sıcaklıkların bu zamana kadar yapılan ölçümler arasından en yüksek olduğu yıllar olmuş, küresel sıcaklık, sanayi öncesi

döneme kıyasla 1°C artmıştır. Küresel ısınmanın her zamankinden daha çok kaygı yarattığı bu dönemde yapılan Avrupa Parlamentosu seçimlerinde, koltuk sayısını arttıran Yeşiller, Ursula von der Leyen'in Komisyon başkanı olarak seçilmesi için gereken desteğin sağlanması için, iklim konusunda somut adımlar atılmasını şart olarak sunmuştur. (Brzozowski & Stam, 2019) Ursula von der Leyen, deniz seviyesinde rekor düzeyde yükselmenin, aşırı sıcakların yaşandığı bu senede, iklim krizi konusunda artan endişelere kayıtsız kalmayarak, Komisyonun öncelikli politika ilkelere biri olarak Yeşil Mutabakat'ı açıklamış ve bu görev için Frans Timmermans'ı birinci başkan olarak atamıştır. AB bu doğrultuda Paris Anlaşmasının hedefleriyle uyumlu olan sera gazı emisyonunu 2030 yılına kadar en az %40 azaltma hedefini en az %55 olarak değiştirmiş ve 2050 yılında iklim nötr bir kıta olmayı hedeflediğini açıklamıştır.

Dünyadaki karbon emisyonlarının %10'undan sorumlu olan AB, 1990 yılından 2018'e kadar emisyonları %23 azaltırken, GSYİH'sini de %61 arttırarak daha zengin olmanın daha fazla kirletmek anlamına gelmediğini, kanıtlamıştır. (Valatsas, 2019) Önümüzdeki otuz yıl içerisinde ise bu başarısını, bir dizi kapsamlı eylem planı ve strateji ile katlamayı ve 2050 yılında karbon ayak izini sıfırlamayı amaçlamaktadır. Bu hedefe ulaşma tasarılarından biri olan "Döngüsel Ekonomi

Eylem Planı"¹ ile sürdürülebilir ürünleri, hizmetleri ve iş modellerini norm haline getirerek, kapsamlı ve birbiriyle ilişkili bir dizi girişim sunmaktadır. Plan ayrıca, tüketim kalıplarını değiştirerek, kullan-at alışkanlığının yerine, kullan-geri dönüştür-yeniden kullan'ın almasını, üretimden-paketlemeye, tedarik zincirinden-tüketime kadar bütün aşamalarda doğal tahribatı önlemek amacıyla belirli standartlar uygulanmasının üzerinde durmaktadır. Örneğin; bu plan kapsamında elektronik eşyaların uzun ömürlü olabilmesi için "tamir hakkı" getirilmesi, ekodizayn tedbirlerinin geliştirilerek, tekstil sektöründe yeniden kullanımın arttırılması gibi hedefler yer almaktadır. Yeşil Mutabakatın temel yapı taşlarından biri olan "Tarladan Sofraya Stratejisi"² ile Ortak Tarım Politikası'nı mutabakatla koordineli hale getirmeyi, pestisitlerin ve antimikrobiaların kullanımını azaltmayı, gıda israfının önüne geçmeyi planlamaktadır. İkinci olarak "Enerji Sistemi Entegrasyonu Stratejisi"³ ile yeşil dönüşümü gerçekleştirmek için güneş ve rüzgar enerjisi kullanılarak enerji verimliliğinin arttırılmasını istemektedir. Bu amaçla elektrikli araçların şarj noktalarının arttırılması,

¹ Circular Economy Action Plan için bakınız: https://ec.europa.eu/environment/circular-economy/pdf/new_circular_economy_action_plan.pdf

² A Farm to Fork Strategy için bakınız: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:e-a0f9f73-9ab2-11ea-9d2d-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF

³ An EU strategy for Energy System Integration için bakınız: https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/energy_system_integration_strategy_.pdf

elektirifikasyon uygulanması zor olan hava ulaşımı gibi sektörler için yenilenebilir hidrojenin kullanılması öngörülmektedir. Son olarak “Sürdürülebilirlik İçin Kimyasallar Stratejisi⁴” ile ekosisteme ve insan sağlığına zararlı olan kimyasalların tespit edilerek, üretimde kullanılmasının engellenmesini, endüstriyel inovasyonların desteklenmesiyle güvenli ve sürdürülebilir kimyasalların üretiminin gerçekleştirilmesini amaçlamıştır.

İklim değişikliğiyle ve çevresel bozulma ile mücadele etmek ortak çaba gerektirmekle birlikte, AB içindeki tüm ülkeler bu girişimde aynı noktada bulunmamaktadır. Örneğin, Norveç’te 2019 yılında satılan otomobillerin çoğu hibrit ya da elektrikli modellerden oluşurken veya Almanya’da elektriğin %50’sine yakını yenilenebilir kaynaklardan elde edilirken, Polonya ve Bulgaristan gibi Doğu Avrupa ülkelerinin ekonomilerinin büyük

bir kısmı yenilenemez enerji kaynaklarına dayanmaktadır. (Neri, 2020) AB bu durumu gözetererek, karbon yoğunluklu ekonomik aktivitelerin yüksek oranda yer aldığı bu ülkelerde, yeşil dönüşümün geride kimseyi bırakmadan gerçekleşebilmesi için “Adil Geçiş Mekanizması”⁵’ni oluşturmuştur. Bu mekanizmayla beraber kömür endüstrisine bağlı işlerde çalışan insanların gereken eğitim programları sağlanarak, düşük karbonlu sektörlerde iş bulması ve geçişten en çok etkilenecek bölgeler için “Adil Geçiş Fonu”ndan maddi yardım sağlanması amaçlanmıştır. Adil Geçiş Mekanizmasının finansmanının AB Bütçesi, InvestEU aracı ve Avrupa Yatırım Bankası’nın katkılarıyla sağlanması öngörülmüştür.

Yeşil Mutabakat ve Küresel Etkileri

Yeşil Mutabakat raporunda da belirtildiği gibi iklim değişikliğinin küresel zorluklarıyla mücadele etmek çok taraflı eylemi gerektirmektedir. AB bu doğrultuda Paris Antlaşma-

⁴ Chemicals Strategy for Sustainability için bakınız: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:f815479a-0f01-11eb-bc07-01aa75ed71a1.0003.02/DOC_1&format=PDF

sı'nı etkili bir şekilde uygulamayan ülkelerle serbest ticaret antlaşması imzalamayacağını belirtmiş, mutabakatın gerektirdiği dönüşüm hedeflerinin gerçekleşmesi, birlik sanayisi üzerindeki maliyetinin azaltılması ve rekabetçiliğin korunması için "Sınırdaki Karbon Düzenlemesi"nin uygulanmasını gündeme getirmiştir. Bu düzenlemeyle, ithalat fiyatının eşyanın içerdiği karbon miktarına göre hesaplanması planlanmakla birlikte, düzenlemenin hangi sektörleri kapsayacağı henüz belirtilmemiştir.

Yeşil Mutabakatın başarısı kolektif eylemle doğru orantılı olduğu için AB, diğer ülkelerle iş birliğine ihtiyaç duymaktadır. Bu doğrultuda Çin, Eylül ayında gerçekleşen Birleşmiş Milletler Genel Kurulu toplantısında 2060 yılında iklim-nötr olmayı hedeflediğini açıklamış, ardından AB ve Çin arasında yapılan zirvede küresel ısınma ile mücadele için "Yüksek Düzeyli İklim ve Çevre Diyaloğu"⁵ kurulmasına karar verilmiştir. AB ve Çin'in ekonomilerini karbonsuzlaştırması, hem karşılaşılan zorlukların iş birliği ile üstesinden gelebilecekleri, hem de düşük karbonlu sektörler ve yeşil teknoloji için gereken ham maddeler konusunda liderlik yarışına girecekleri anlamına gelmektedir. Çinliler bu mantığı iyi kavramış olmalı ki; Avrupalılar, Pekin'in DTÖ kurallarını ihlal eden uygulamalarına karşı yapılan baskının, rejimi iklim

değişikliğini durdurma çabalarından vazgeçmesine neden olabileceğinden endişelenirken, Çin bugün güneş enerjisinde dünyadaki en büyük yatırımcı olmasının yanı sıra lityum pillerin %77'sini üretmekte ve küresel elektrikli araç stokunun %47'sine sahip durumunda olarak karşımıza çıkmaktadır. (Rohac, 2020)

Atlantik'in batı yakasında ise, ABD başkanı Joe Biden Paris İklim Anlaşmasını imzalayarak ABD'nin de 2050 yılında iklim nötr ülke olacağını duyurmuştur. ABD'nin yeniden iklim değişikliğine karşı mücadelede lider konumuna geleceğini belirten Biden, bu doğrultuda, Kanada'dan Meksika Körfezi'ne ham petrol getirecek ve yılda yaklaşık otuz beş milyon arabanın ürettiği kadar emisyonu neden olacak Keystone XL Boru Hattı'nı iptal eden bir emir imzalamış, çiftçiler için yeni çevre dostu politikaları teşvik edeceğini belirtmiş, elektrik santrallerinden ve otoyollardan kaynaklanan kirlilikten etkilenen şehirlere kaynak ayıracağını ve temiz enerjiye yatırım yapacağını açıklamıştır. (Volcovici & Hunnicutt, 2021) AB, ABD'nin Paris Antlaşması'na geri dönmesini her ne kadar memnuniyet ile karşılarsa da Washington'ın yeşil enerjiye ve teknolojiye geniş kaynaklar aktarması, bloğu bu yarışta geride kalma tehlikesi ile karşı karşıya bırakmıştır.

Bu noktada, AB'nin taraflarla iş birliği yapabileceği ve rekabet edeceği alanları belirleyerek hareket etmesi gerekmektedir. İlk olarak Çin konusunda

⁵ EURACTIV haberi için bakınız: https://www.euractiv.com/section/eu-china/special_report/eu-china-cooperation-on-climate-green-engines-of-global-economic-recovery/

yapılması gereken yeşil teknoloji ve enerji sektörü yatırımlarında eşit şartlı faaliyetler alanının korunmasını teşvik etmek olacaktır. Ayrıca, Pekin'in hem kömür endüstrisine hem de yeşil teknolojiye yatırım yaptığı değerlendirildiğinde, ülkenin karbon emisyonu hedeflerinin ön bir tarihe çekilmesi için destek verilmeli ve kaydettiği gelişmelerin düzenli olarak izlenmesi için bir mekanizma oluşturulmalıdır. Sınırda Karbon Düzenlemesi bu açıdan büyük önem taşımaktadır. AB eğer bu mekanizmayı ticaret ortaklarıyla beraber uygulamaya başlayıp, DTÖ gibi platformlar aracılığıyla uluslararası bir düzenleme haline getirmeyi başarabilirse, hem daha fazla ülke karbon emisyonlarını düşürmek için çaba gösterecek hem de karbon sızıntısı önlenecektir. Örneğin; ABD ve Japonya gibi ülkeler "Sınırda Karbon Düzenlemesini" uygulamaya başlarsa, şirketler ve ülkeler bu büyük pazarlara satış yapabilmek için düşük-karbonlu teknolojilere yatırım yapmaya başlayacak ve daha çok ülke katıldıkça karbon fiyatlandırma konusunda küresel bir yaklaşım benimsenebilecektir. (Tsafos, 2020)

Çin küresel güç olma yönünde "Bir Kuşak Bir Yol" gibi projelerle ticaret ortaklarını genişleterek ilerlerken, Kuzey Afrika'daki yatırımlarını da arttırmıştır. Bu nedenle, AB eğer yeşil dönüşümde lider olmak istiyorsa Kuzey Afrika ülkeleriyle ticari ilişkilerini geliştirmeli ve bu bölgedeki yeşil dönüşümü desteklemelidir. Örneğin; Fas ve Tunus hem güneş enerjisinde

hem de rüzgâr enerjisinde sahip olduğu potansiyelle AB için büyük bir fırsat sunmaktadır. Bu bağlamda, Fas ve Tunus'ta yeşil enerji sektörünün geliştirilmesine yönelik yapılabilecek AB yardımları hem bu ülkelerin ekonomik olarak kalkınmalarına yardımcı olacak hem de istihdam yaratılarak düzensiz göçün azalmasında etkili olabilecektir. (Bennis, 2021) Buna ek olarak, coğrafi yakınlığı düşünüldüğünde AB'nin ihtiyacı olan hidrojen, Fas'tan ve gereken enerji tesislerinin inşasıyla birlikte Tunus'tan boru hatlarıyla elde edilebilecektir.

Yeşil Mutabakat'ın eksiksiz uygulanabilmesi için AB' deki bütün paydaşların katılımı gerekmektedir. Bu hususta Portekiz'in AB dönem başkanlığı, İtalya'nın COP26 eş başkanlığı ve G20 Zirvesi dönem başkanlığı büyük önem taşımaktadır. Bu durumda; Portekiz'e kurtarma fonunun yeşil mutabakatla uyumlu bir şekilde ve Avrupa toplumunun refahını gözeterek biçimde uygulanması konusunda, İtalya'ya ise iklim değişikliği ile mücadelede yeşil ortaklıklar oluşturmak ve AB'nin yeşil dönüşümle ilgili hedeflerinin uluslararası platformlarda temsil edilmesi konusunda büyük görev düşmektedir. Son olarak, Avrupa Yatırım Bankası geçtiğimiz günlerde yaptığı açıklamada iklim değişikliğiyle mücadeleye yönelik Avrupa yatırımının, ABD'nin önünde fakat Çin'in gerisinde olduğunu açıklamış ve AB'nin bu konudaki hedefleri ve yatırımları arasındaki uçurumun büyüdüğünü belirtmiştir. (Oroschakoff

& Mathiesen, 2021) Bu makasın kapanması için gereken, kamu ve özel sektör ek yatırımlarının sağlanması AB'nin iklim değişikliğine karşı mücadelede öncü olması için son derece önemlidir.

Sonuç

COVID-19 pandemisi nedeniyle dünyaya genelinde iki milyondan fazla insan ölürken, doğayla kurduğumuz ilişkinin gözden geçirilmesi ihtiyacı öne çıkmıştır. Nüfusun artışıyla doğru orantılı olarak uygarlığın yollar, fabrikalar inşa ederek doğaya doğru genişlemesi ve canlıların habitatının işgal edilmesi sonucunda biyoçeşitlilik zarar görürken hayvanlardan insanlara hastalıkların geçişi kolaylaşmıştır. İklim değişikliğinin okyanus seviyesinde yükselmeye ve asitlenmeye neden olduğu, aşırı sıcakların yaşandığı günümüzde, dünyadaki karbon emisyonlarının %10'undan sorumlu olan AB, 2050 yılından itibaren doğayı kirletmeyeceğini açıklamıştır. Bu amaçla bir dizi strateji ve plan açıklayarak izleyeceği yol haritasını sunmuş ve bu politikasını zarar vermeme ve kimseyi geride bırakma üzerine şekillendirmiştir. Döngüsel bir ekonominin vurgulandığı bu planda, kömür ve fosil gibi yakıtların yerini yenilenebilir kaynaklara bırakması, geri dönüşümün ve yeniden kullanmanın benimsenmesi, gelecek nesillere temiz bir gezegen bırakılmasının ilke edinilmesinin yanı sıra, yeni bir ekonomik büyüme modeli de öngörülmüştür. Bu doğrultuda kömür endüstrisi gibi karbon emisyonu yük-

sek olan sektörlerde çalışan insanlara çevre dostu sektörlerde istihdam sağlanması, elektrikli araba kullanımının yaygınlaştırılması, hidrojen üretiminin artırılması sınırda karbon düzenlemesi gibi uygulamaların benimsenmesi planlanmıştır.

AB'nin ardından Çin de iklim-nötr olma hedefini açıklamış ve Biden yönetimi tekrar Paris Anlaşması'na katılmıştır. Bu durum AB açısından hem fırsat hem de rekabet alanı yaratmıştır. Yeşil Mutabakat'ın başarısı için gerekli iş birliklerinin sağlanması diğer ülkelerin karbon emisyonunu düşürme konusunda daha istekli hale gelmeleri ve sınırda karbon düzenlemesi uygulamasında küresel bir yaklaşım geliştirilmesi için fırsat oluştururken, AB'nin yeşil teknolojilere yönelik yatırımlarında Çin'in gerisinde kalması, Pekin'in küresel güç olma yolunda diğer ülkelerle geliştirdiği ticari ortaklıkların AB'yi arka plana atma ihtimali ortaya çıkmaktadır. AB'nin yeni bir endüstri devriminde lider konumunda olması için yeşil teknoloji alanında kamu ve özel sektör yatırımlarının teşvik edilmesi, diğer ülkelerle olan ticari ilişkilerin Yeşil Mutabakat'a uyumlu şekilde gerçekleşmesi ve bu ülkelerin yeşil ticaret ve enerji konusunda desteklenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Bennis, A. (2021, January 26). *Power surge: How the European Green Deal can succeed in Morocco and Tunisia*. ECFR: <https://ecfr.eu/publication/power-surge-how-the-european-green-deal-can-succeed-in-morocco-and-tunisia/>
- Brzozowski, A., & Stam, C. (2019, Temmuz 9). *Greens set conditions to approve nominee von der Leyen*. Euractiv: <https://www.euractiv.com/section/future-eu/news/greens-set-conditions-to-approve-nominee-von-der-le-yen/>
- Neri, V. (2020, December 2). *Three major challenges set by the European Green Deal*. LIFEGATE: <https://www.lifegate.com/european-green-deal>
- Oroschakoff, K., & Mathiesen, K. (2021, January 22). *EU jitters over US return to Paris Agreement*. Politico: <https://www.politico.eu/article/eu-jitters-over-us-climate-biden-trump-green-deal-return-to-paris-agreement/>
- Rohac, D. (2020, September 12). *China isn't Europe's 'partner' on climate*. Politico: <https://www.politico.eu/article/china-climate-problem-europe-partnership/>
- Tsafos, N. (2020, August 7). *How Can Europe Get Carbon Border Adjustment Right?* CSIS: <https://www.csis.org/analysis/how-can-europe-get-carbon-border-adjustment-right>
- Valatsas, D. (2019, December 17). *Green Deal, Greener World*. Foreign Policy: <https://foreignpolicy.com/2019/12/17/united-states-democrats-green-new-deal-eu-europe-technically-feasible-environment-progress/>
- Volcovici, V., & Hunnicutt, T. (2021, January 20). *Biden announces return to global climate accord, new curbs on U.S. oil industry*. Reuters: <https://www.reuters.com/article/us-usa-biden-climate-idUSKBN29P127>